

नेपालको स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट वितरण गरिने अति आवश्यक औषधिहरूको गुणस्तर सम्बन्धि अध्ययन अनुसन्धानका नतिजाहरू

अतिआवश्यक औषधि भन्नाले जनस्वास्थ्य सेवाको प्राथमिक आवश्यकताहरूलाई पूरा गर्ने औषधि बुझिन्छ। नेपाल सरकारले ७० वटा औषधिहरूलाई अतिआवश्यक औषधिको सुचीमा राखेको छ। अतिआवश्यक औषधिहरू नेपालको स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट विभिन्न रोगहरूमा उपभोग हुदै आएका छन्। औषधि सेवन मूलत रोग वा बिमारी निको पार्नका लागि गरिन्छ तर सोही औषधि उचित गुणस्तरको नहुँदा त्यसले जनस्वास्थ्यमा नकारात्मक तथा गम्भिर असर पार्दछ। नेपालमा औषधिको गुणस्तर माथि प्रश्न चिन्ह खडा गर्ने विभिन्न यथार्थताहरू बेलाबखत बाहिरिहेको पाईन्छ। यद्यपी, नेपालमा अतिआवश्यक औषधिहरूको गुणस्तर के कस्तो छ भन्ने कुनै तथ्याङ्क वा लेखाजोखा नभएको देखिन्छ। तसर्थ यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य नेपालको स्वास्थ्य संस्थाहरूमा रहेका अतिआवश्यक औषधिहरूको गुणस्तर सम्बन्धि अध्ययन गर्नु हो।

कसरी ?

यस अध्ययनमा नेपालभरिका २१ वटा जिल्लाहरू समाबेस छन्। अध्ययनका लागि नेपालको सातै वटा प्रदेशबाट पहाडी, हिमाली र तराईका जिल्लाहरू अनुपातिक रूपमा छनौट गरी ती प्रत्येक जिल्लाहरूबाट एउटा अस्पताल, एउटा स्वास्थ्य चौकी र एउटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र चयन गरिएको थियो। यस अध्ययनमा कुल ६२ स्वास्थ्य संस्थाहरू र पाँच क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरू संलग्न थिए। संरचित प्रश्नावलीको प्रयोग गरी स्वास्थ्य संस्थाहरू र क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरूका ईन्चार्जसँग अन्तर्वार्ता लिईएको थियो। प्रत्यक्ष अबलोकनबाट स्वास्थ्य संस्थाहरू र क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरूका औषधि भण्डार कोठाको अबस्था रेकर्ड गरिएको थियो। साथै भण्डार कोठाको तापक्रम र आद्रता डिजिटल उपकरणबाट मापन गरी रेकर्ड गरीएको थियो। स्वास्थ्य संस्था तथा क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरू बाट २० वटा जेनेरिक औषधिहरूको कुल २४४ ब्याचहरू संकलन गरी राष्ट्रिय औषधि प्रयोगशालामा गुणस्तर परिक्षणका लागि पठाईएको थियो। सबै तथ्याङ्क र औषधिहरू दक्ष तथा तालिम प्राप्त फार्मिसिटहरूद्वारा संकलन गरीएको थियो।

के के पाईयो ?

संकलन गरीएका २४४ औषधिका ब्याचहरूमध्ये ३७ वटा ब्याचहरू उचित गुणस्तरको नभएको पाइएका छन्। जसमध्ये २३ वटा नेपाल सरकारद्वारा वितरण भएका ब्याचहरू छन् भने १४ वटा ब्याचहरू स्वास्थ्य संस्थाहरूमा अन्य श्रोतबाट आएका पाइएको छ। गुणस्तर फेल भएका औषधिहरूको नाम र ब्याचको सङ्ख्या निम्न प्रकार रहेका छन्:

औषधिका जेनेरिक नामहरू	गुणस्तर फेल भएको औषधिका ब्याचहरूको सङ्ख्या र प्रतिशत	आपूर्तीको श्रोत
Ciprofloxacin hydrochloride eye/ear drop	३ (४२.८५%)	नेपाल सरकार
Iron supplements tablets	२ (१६.६७%)	नेपाल सरकार
Metformin Hydrochloride tablets	५ (२९.४१%)	स्थानीय श्रोत
Metronidazole Tablets	१२ (६०%)	आठ वटा ब्याच नेपाल सरकारबाट, चार वटा ब्याच स्थानीय श्रोतबाट
Paracetamol paediatric Oral suspension	३ (२६.६७%)	नेपाल सरकार
Paracetamol tablets	३ (१३.६३%)	स्थानीय श्रोत
Povidone -iodine solution	९ (६०%)	सात वटा ब्याच नेपाल सरकारबाट, दुई वटा ब्याच स्थानीय श्रोतबाट

त्यस्तै, ८(१३५) स्वास्थ्य संस्थाहरू (कुल ६२ मध्ये) र ३ (५ मध्ये) क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरूले मात्र पूर्णरूपमा औषधि भण्डारण निर्देशिका पालना गरेको पाईएको छ । यसका साथै औषधि भण्डार कोठाको तापक्रम १५ °C -२५ °C हुनु पर्नेमा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा १९ °C देखि ३७ °C र क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरूमा ३० °C देखि ३७ °C सम्म तापक्रम तथ्यांक संकलनको बेलामा मापन भएको पाइयो । त्यसैगरी औषधि भण्डार कोठाको आद्रता ६०% भन्दा कम हुनुपर्नेमा तथ्यांक संकलनको बेलामा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा ४०% देखि ८६% र क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरूमा ६१% देखि ७७% सम्म आद्रता मापन भएको पाइयो ।

निष्कर्ष

स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रयोग हुँदै आईरहेका अतिआवश्यक औषधिको केही ब्याचहरू सेवन गर्न अयोग्य रहेको यस अध्ययनबाट पाईएको छ । त्यस्तै स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा क्षेत्रीय मेडिकल स्टोरहरूमा औषधि भण्डारण निर्देशिका पूर्णरूपमा पालना नगरिएको देखिएको छ । तसर्थ नेपाल सरकार तथा सम्बन्धित निकायको यस विषयमा गम्भीर ध्यानाकर्षण हुन जरुरी देखिन्छ । साथै जनमानसमा सुरक्षित औषधि सेवन सुनिश्चित गर्न तत्कालै आवश्यक कदम चाल्न जरुरी छ ।

नेपाल सरकार

नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्

फोन नं.: +९७७-१-४२५४२२०, ४२२७४६०, फ्याक्स: +९७७-१-४२६२४६९, रामशाहपथ, पो.ब.नं.: ७६२६, काठमाडौं, नेपाल ।

वेबसाईट: <http://www.nhrc.gov.np>, ईमेल: nhrc@nhrc.gov.np